

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการคุณภาพ การศึกษาของนักเรียนโรงเรียนบ้านคาหาม ตำบลนางามเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เพื่อ ปฏิรูปการเรียนรู้และพัฒนาพุทธศาสตร์การศึกษาของท้องถิ่น มีดังนี้

1. รัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการศึกษา
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
3. การปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูปการเรียนรู้
4. คุณภาพการศึกษา
5. การบริหารแบบการมีส่วนร่วม
6. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
7. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1
8. โรงเรียนบ้านคาหาม
9. ทักษะการสื่อสาร
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบแนวความคิด (Conceptual Framework)

1. รัฐธรรมนูญกับการปฏิรูปการศึกษา

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้แสดงเจตนารมณ์ที่ให้มี การปฏิรูปการศึกษาเช่น มาตรา 43 กล่าวถึงความเสมอภาคของคนไทย ที่จะรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัด ให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย” มาตรา 81 กล่าวถึงจุดหมายของการศึกษาและ มาตรการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาให้เกิด ความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการ เมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการ

ค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ” จากข้อกำหนดในมาตรา 81 ทำให้เกิดพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา พุทธศักราช 2542 ตามลำดับ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะการปฏิรูปการศึกษาเฉพาะด้านการปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร การจัดองค์กรและการแบ่งส่วนงาน การจัดระบบครู บุคลากรทางการศึกษา และการจัดระบบทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษาตามสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปไว้หลายด้าน โดยเฉพาะการจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาดังนี้ (สำนักงานปฏิรูป, 2544 :3-4)

1. มีเอกภาพด้านนโยบายและความหลากหลายในการปฏิบัติ
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ
4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาครู ผลิตชนบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

จากความมุ่งหมายและหลักการดังกล่าว จึงนำไปสู่การจัด โครงสร้างและหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 39 ในเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล การบริหารทั่วไป ให้กระจายไปยังเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรง ให้เกิดความคล่องตัวมีความเป็นอิสระที่จะบริหารจัดการ โดยองค์คณะบุคคลสำหรับการดำเนินงานด้านนโยบาย แผน และมาตรฐานเป็นภารกิจขององค์กร ในกระทรวงส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษาจึงเป็นองค์กรที่สำคัญในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุตามจุดหมาย และหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การกระจายอำนาจให้แก่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ดังนี้

ด้านวิชาการ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น ได้นอกเหนือจากหลักสูตรแกนกลางที่กำหนด โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 จะมีบทบาท ในการให้ข้อมูลและคำแนะนำแก่สถานศึกษา ในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว

ด้านงบประมาณ การตั้งงบประมาณและรับงบประมาณของสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 เป็นผู้พิจารณารวบรวมคำขอส่งให้หน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางพิจารณาและเสนอไปยังสำนักงบประมาณต่อไป การบริหารงานบุคคลจะมีคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาหรือ ก.ค.ศ. ในระดับกรม และมีคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาหรือ ก.ค.ศ. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

ด้านการบริหารทั่วไป มีการกระจายอำนาจให้สำนักงานฯ ดำเนินงานในบางระดับ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งระเบียบอื่น ๆ เช่น การจัดซื้อ จัดจ้าง

แนวทางการบริหารงานวิชาการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2545 มีดังนี้

1. การบริหารและพัฒนาหลักสูตร จัดให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา จัดทำสาระหลักสูตรท้องถิ่น ตามสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมของเขตพื้นที่การศึกษา
2. จัดระบบการบริหารงานวิชาการ ให้ครอบคลุมงานมาตรฐานและคุณภาพการศึกษา การศึกษาเอกชน บุคคลและองค์กรอื่น การอาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบ และตามอัชฌาศัย
3. ส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (หมวด 4 มาตรา 22 – 30)
4. ส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ
5. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม การทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับ และรูปแบบการศึกษา

6. ส่งเสริมให้สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบการพิจารณา โดยกำหนดเป็นระเบียบหรือหลักเกณฑ์ และวิธีการรับเด็กเข้าเรียนของเขตพื้นที่การศึกษา

7. ส่งเสริมให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนที่เหมาะสม

8. ส่งเสริมให้สถานศึกษา ร่วมกับบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

9. ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ครอบคลุมถึงการควบคุมคุณภาพ การปรับปรุงและประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานคุณภาพให้เป็นไปตามหมวด 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

10. ส่งเสริมให้มีการศึกษาเพื่อพัฒนาการผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 ซึ่งภายในหกปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้มีผลบังคับใช้ บังคับให้สถานศึกษาทุกแห่งได้รับการประเมินคุณภาพครั้งแรก ซึ่งจะครบกำหนดในวันที่ 19 สิงหาคม 2548 การประกันคุณภาพเป็นการบริหารจัดการและการดำเนินงานกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชนและสังคมว่าการดำเนินการของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544:7) จากข้อมูลของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ณ วันที่ 4 กันยายน 2547 (ตมศ., 2547 : 8) มีสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินร้อยละ 49.50 ยังคงมีสถานศึกษาอีกร้อยละ 50.50 ยังไม่ได้รับการประเมิน ทั้งนี้เนื่องมาจากยังไม่ได้ส่งรายงานการประเมินตนเองให้กับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา และระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษายังไม่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานตามกำหนด จึงไม่มั่นใจที่จะขอรับการประเมินในรอบแรก อาจจะเป็นปัญหาในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา หรือเหตุปัจจัยอื่น สำหรับสถานศึกษาที่ได้รับการประเมินแล้วก็ยังไม่มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดตามข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (ตลนิวัศ , 2547)

3. การปฏิรูปการศึกษาและปฏิรูปการเรียนรู้

การดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ จำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข แต่ระบบการศึกษาปัจจุบันไม่สามารถสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพได้ตามที่มุ่งหวังสืบเนื่องมาจากปัญหาหลายประการทั้งด้านโครงสร้าง กระบวนการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และระบบสนับสนุนต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนการที่ยังไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใหม่ ปัญหาต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและรวดเร็วด้วยการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะสำเร็จได้มิใช่เกิดจากการกระทำของคนใดคนหนึ่ง หรือคณะบุคคลใดคณะหนึ่ง แต่จะต้องเกิดจากการร่วมคิดร่วมทำอย่างจริงจังของทุกๆ คน ทุกๆ กลุ่มคนในสังคม ดังนั้นจึงจัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษาซึ่งเป็นองค์การมหาชน เฉพาะกิจภายใต้การบริหารงานของคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ซึ่งมีภารกิจตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ในหมวด 5 หมวด 7 และหมวด 8 รวมถึงร่างและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การปฏิรูปการศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง รูปแบบ กระบวนการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และระบบสนับสนุนต่าง ๆ ทั้งทางด้านงบประมาณ อุปกรณ์เครื่องมือ หรือเทคโนโลยี ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้สอดคล้องกับสังคมใหม่ โดยความร่วมมือของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545 : 4 - 6) ดังนี้

1. ปฏิรูประบบการศึกษาให้สอดคล้องซึ่งกันและกันทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาคตามอัธยาศัย
2. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญแก่หลักสูตร ผู้เรียน สาระ วิธีการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน
3. ปฏิรูประบบการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน โดยเน้นการกระจายอำนาจ
4. ปฏิรูปครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา โดยถือว่าเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง เน้นมาตรฐานจรรยาบรรณของวิชาชีพ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ปฏิรูประบบทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา เพื่อระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ เพื่อการจัดการศึกษาจัดสรรทรัพยากร ให้ถึงผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม มีระบบบริหารทรัพยากรที่มีความคล่องตัวอย่างมีประสิทธิภาพตรวจสอบได้

เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวบังเกิดผล จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยบางประการซึ่งกฎหมายกำหนดไว้อย่างน้อยสี่ปัจจัยได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคคล กลุ่มบุคคล และสถาบันต่าง ๆ ในสังคม มาตรฐาน และระบบการประกันคุณภาพ การระดม การจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ทุกด้านเพื่อการศึกษาการใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษา

ผลการดำเนินงานตามนโยบาย การปฏิรูประบบบริหารจัดการศึกษาตามนโยบายปฏิรูปปฏิรูปพบว่า สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้ประเมินตนเอง ดังนี้ ทุกสถานศึกษามีการนำนโยบายด้านการปฏิรูประบบบริหาร ไปสู่การปฏิบัติ ในด้านคุณภาพมีระดับคุณภาพของการปฏิบัติ เฉลี่ย 2.34 คิดเป็นร้อยละ 78.17 ของระดับคุณภาพ จุดเด่นคือการจัดการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) และการจัดการศึกษามีส่วนร่วม ร้อยละ 86.00 ส่วนการใช้สื่อและเทคโนโลยี ในการบริหารจัดการมีระดับปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ 76.67

4. คุณภาพการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 หมวด 6 ได้กำหนดหลักการ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

4.1 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ โดยการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นการประเมินผลและติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น (มาตรา 4 วรรค 7) สำหรับการประกันคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานของสถานศึกษาจากภายนอก เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา (มาตรา 4 วรรค 8)

4.2 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ จะต้องดำเนินการอย่างค้ำเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (มาตรา 48)

4.3 ให้สถานศึกษาทุกแห่งรับการประเมินภายนอกอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี โดยต้องมีการนำเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน (มาตรา 49)

4.4 ให้สถานศึกษาให้ความร่วมมือในการจัดเตรียมเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่มีข้อมูลเกี่ยวข้องกับสถานศึกษารวมทั้งให้บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วน

เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่พิจารณาเห็นว่าเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษาตามคำร้องขอของหน่วยงานภายนอกที่ทำการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษานั้น (มาตรา 50)

4.5 ให้หน่วยงานประเมินคุณภาพภายนอกจัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุง แก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด (มาตรา 51)

การสร้างคุณภาพการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาแต่ละระดับต้องใช้ระบบกระจายอำนาจ เพื่อให้ประชาชนและทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษามากขึ้น การศึกษาดังนี้เป็นกระบวนการตลอดชีวิต เพื่อเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และเป็นสังคมแห่งปัญญา ซึ่งครูผู้สอนและผู้บริหารทุกระดับสามารถดูแลให้ทุกคนปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่และสมศักดิ์ศรี โดยให้บริการเพื่อการเรียนรู้ตลอดเวลา มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ สามารถแสวงหาความรู้ใหม่ได้เสมอ

ระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแนวคิดตามหลักการบริหารสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2545 ได้สรุปไว้ว่าการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อสร้างความเข้าใจ มั่นใจแก่ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าผลผลิตทางการศึกษา ซึ่งได้แก่ผู้เรียนมีคุณภาพตามพันธกิจที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยดำเนินการอย่างต่อเนื่องและทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินการรับผิดชอบ การพัฒนาให้เกิดคุณภาพการศึกษาดังกล่าวข้างต้นสามารถกล่าวได้ว่า เป็นระบบดำเนินงานที่สำคัญสามขั้นคอนตามแนวคิด เพื่อส่งเสริมและเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพและการพัฒนาสถานศึกษาเข้าสู่มาตรฐาน ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก เช่น การเตรียมความพร้อมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา การกำหนดมาตรฐานการศึกษา ระดับสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (Quality Audit) เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด โดยสถานศึกษาทำการตรวจสอบหรือประเมินการทำงานของตนเอง และให้มีการตรวจสอบจากภายนอก เพื่อให้ผลจากการตรวจสอบทั้งสองส่วนสำหรับการปรับปรุงแผนงาน โครงการ รวมทั้งใช้ในการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป
3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา ตามกรอบงานมาตรฐานระดับชาติ ด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการทำงาน

ของสถานศึกษา โดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งได้แก่ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

จากแนวคิดเกี่ยวกับระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ประกอบด้วย การตรวจสอบคุณภาพกับหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจร (Plan Do Check Action : PDCA) ซึ่งประกอบด้วย การร่วมกันวางแผนร่วมกันปฏิบัติและร่วมกันปรับปรุงองค์ประกอบ ที่ทำให้ระบบดังกล่าวเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง คือ

1. การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ เป็นการจัดโครงสร้างการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ทุกคน ได้มีส่วนร่วม และมีการประสานสัมพันธ์กันทุกฝ่าย ทุกคน และเป็นการจัดให้มีข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่ครอบคลุม ถูกต้องและพึงพอใจในการดำเนินงาน
2. การพัฒนามาตรฐานการศึกษา เป็นการกำหนดมาตรฐานการศึกษาระดับสถานศึกษา ซึ่งหมายถึงเป้าหมาย ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานหลักสูตร และความต้องการของท้องถิ่น
3. การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการกำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวปฏิบัติระยะยาว ระยะสั้น ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา
4. การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการลงมือดำเนินงานตามที่กำหนด ในแผนพร้อมการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาที่กำหนดไว้
5. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา เป็นการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยสถานศึกษา ผู้เกี่ยวข้อง และจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของการดำเนินงานด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน
6. การประเมินคุณภาพการศึกษา เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่อยู่ชั้นปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น โดยใช้เครื่องมือประเมินระดับชาติของกรมวิชาการ
7. การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปีเป็นการรายงานความก้าวหน้าผลของการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของงานด้านคุณภาพ ปริมาณ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้ทุกฝ่ายมีส่วนเกี่ยวข้องรับทราบ ซึ่งถือเป็นการแสดงภาระความรับผิดชอบของสถานศึกษา
8. การผลุงระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง เพื่อการส่งเสริม พัฒนา และประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานของระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

4.1 แนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ภารกิจหลักตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 คือ การปฏิรูปโครงสร้าง และปฏิรูประบบบริหารอันประกอบด้วย การปฏิรูปการศึกษาและคุณภาพการศึกษาซึ่งต้องกระทำไปพร้อม ๆ กันในเชิงระบบ คือ

4.1.1 ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบด้วย

1) หลักสูตร ซึ่งต้องปรับปรุงให้เหมาะสม คือ เนื้อหาที่เป็นสากล เนื้อหาที่เป็นชาติไทย และเนื้อหาที่เป็นท้องถิ่น

2) ผู้บริหาร ครู อาจารย์ จะต้องเข้าใจตรงกันในเรื่องเจตนารมณ์ ปรัชญาการศึกษา ภารกิจ ผู้บริหารต้องมีทักษะการบริหารที่สามารถบริหารการศึกษาให้มีคุณภาพ สามารถจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กวัยสมควร โรงเรียนเป็นสิ่งที่โรงเรียนยึดถือปฏิบัติ เป็นกิจวัตรทุกคนต้องรับผิดชอบภาระหน้าที่ตนเอง คุณภาพ การบริหารสถานศึกษา และระบบประกันคุณภาพ

4.1.2 กระบวนการเรียนรู้ (Process) กระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา การเรียนรู้จะต้องพัฒนาคุณภาพโดยคำนึงถึง เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Centered) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Learning) และทักษะการคิดเป็น คือคิดอย่างมีเหตุผล

4.1.3 ผลผลิตด้านการศึกษา (Output) ผลผลิตทางการศึกษาจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (National Benchmark) ในการวัด การให้อิสระ ในการจัดการศึกษากับทุกส่วนของสังคม เป็นมาตรฐานกลางที่ทุกคนยอมรับได้ โดยมีแบบทดสอบกลางของชาติ (National Test) เป็นเครื่องมือวัดตามระดับช่วงชั้น (เกษม วัฒนชัย 2544 : 3-5) เพื่อเป็นการสนองตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 จึงได้กำหนดแนวทางการปฏิบัติ โดยการพัฒนาหลักการและระบบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1) คุณภาพการศึกษา เน้นที่การสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้บริ โภคทั้งภายนอกและภายใน โดยคุณภาพ หมายถึง ความรู้ ความสามารถ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่เป็นที่พึงพอใจของผู้รับช่วงต่อทุกชั้นตอนของกระบวนการผลิต ทุกระดับชั้นเรียน

2) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการ การศึกษาทั้งระบบของสถานศึกษาและเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุก

3) การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการสร้าง ความมั่นใจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักวิชา

4) การตรวจสอบ การวัดประเมินผล ในบริบทของคุณภาพการศึกษา มิใช่เป็นการจับผิดหรือตัดสิน ให้รางวัล หรือลงโทษ แต่เป็นการ ให้ได้ข้อมูลเพื่อปรับปรุงคุณภาพอย่างค่อเนื่อง

5) มีการกำหนดมาตรฐานตัวบ่งชี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

- 6) การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเน้นความสำคัญของการสร้างองค์ความรู้ ทักษะและความมั่นใจของบุคลากรผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม
- 7) การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้ความสำคัญต่อการประสานสัมพันธ์ภายใน ระหว่างหน่วยงานทางการศึกษา และความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่างๆ
- 8) เน้นภาวะความเป็นผู้นำความรับผิดชอบเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารและทำงานเป็นทีม (กรมวิชาการ 2544)

4.2 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา (อรุณ จันทวานิช, 2544 : 5 - 9)

ตารางที่ 2.1 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับสถานศึกษา

องค์ประกอบของแผนงาน	แนวดำเนินงาน พัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับโรงเรียน
1. พัฒนาคู ผู้บริหาร โรงเรียน บุคลากรฝ่ายสนับสนุนใน โรงเรียนและบุคลากรในชุมชน การพัฒนาคู มุ่งพัฒนาคู ให้มีความสำนึกและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน และพัฒนาคู ให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางทั้งในด้านความรู้(Knowledge) ด้านทักษะ(Skill)และด้านเทคนิควิธีการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดมาตรฐานคุณภาพครูทางด้านจิตสำนึก ความรู้ ทักษะและเทคนิควิธีการที่กำหนด เช่น ใช้กรอบการพัฒนาคู โดยยึดการเขียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 5 ระดับ ตามแนวทางของ NTQ (National Teacher Qualification) เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคู 2. ประเมินจิตสำนึก ความรู้ ทักษะและเทคนิควิธีการของครู ตามมาตรฐานที่กำหนด 3. กำหนดหลักสูตรและเนื้อหาในการฝึกอบรมครู 4. จัดทำเอกสาร คู่มือ สื่อ และวิธีการฝึก 5. ดำเนินการฝึกอบรม 6. ประเมินการฝึกอบรม 7. เพิ่มพูนความรู้ให้แก่ครูด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน 8. ทำการนิเทศภายใน โรงเรียนเช่นการสังเกต พฤติกรรมการสอน ให้ข้อมูลย้อนกลับและนำไปปรับปรุงแก้ไข